

Dudás Anikó

„Erős könyvtár, felkészült könyvtárosok”

Interjú Barátné Hajdu Ágnessel, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökével

Barátné Hajdu Ágnes az ELTE Könyvtár- és Információtudományi Intézet Könyvtártudományi Tanszékének tanszékvezető habilitált docense. Munkásságát hosszú ideje áthatja a különféle szakmai szervezetekben való intenzív tevékenység, és ez a körülmény a főiskolai, egyetemi és doktori iskolai könyvtári szaktantárgyak oktatása, kutató- és más professzionális munkája (többek között az ETO magyar nyelvű középkiadásának gondozása) mellett szakmai pályája lételemévé vált. Jelenlegi szerepvállalása a legrangosabb hazai és külföldi szervezetekhez kapcsolódik, olyan grémiumokhoz, amelyek megannyi felelős tennivalót vállalnak a szakmai közösségek jelenében és jövőjének alakításában.

Barátné Hajdu Ágnes jelenlegi, kiemelkedő fontosságú közösségi szerepvállalásai közül mindenekelőtt két funkció kívánkozik a felsorolás élére: a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) elnöki tisztsége és az IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) igazgatótanácsba való beválasztása (mindkettő 2015-ben történt). További jelentősebb hazai tisztségei: a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottság elnöke (2000-től), az Országos Kulturális Továbbképzési Akkreditációs Bizottság tagja (2001-2010 között elnöke), az MKE és az Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ) Oktatási-képzési munkacsoportjának tagja (1999-től), valamint a két szervezet által megalakított Könyvtáros Életpályamodell Bizottság tagja, jelenleg elnöke (2014-től). Az IFLA Tudásmenedzsment Szekciójának (Knowledge Management Section) hosszú ideje tagja, több ízben nyert el vezetőségi, titkári és konferenciaszervezési feladatokat, így az idei dél-afrikai, fokvárosi éves IFLA-közgyűlés és konferencia szekcióprogramjának megrendezésében – igazgatótanácsai feladatai mellett is – közreműködött.

A magyarországi könyvtárosok közösségének tehát olyan szerencséje van, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke egyúttal az IFLA igazgatótanácsának is a tagja. Az utóbbi mértékadó világszervezet, az előbbi pedig a legszámottevőbb tagsági bázissal működő, országos hatáskörű szakmai közösség, amely a határon túli magyar könyvtárügyet is a szívéen viseli.

Beszélgetésünket az elnöki programban megfogalmazott „*erős könyvtár, felkészült könyvtárosok*” gondolati mag köré fontuk. A két téma kiemelésével egyben alkalom nyílik arra, hogy az MKE vezetője elnöki programjának tartalmi elemeit és motivációit közelebbről is megismerjük.

– *Mennyiben harmonizál egymással a magyar országos egyesület és a könyvtáros világszervezet programja, melyek azok a közös pontok, amelyeket ki lehet emelni, és amelyekért a hazai szakmai szervezetek is érdemesek lépéseket tudnak tenni?*

– A harmonizáció ténylegesen fennáll, bár igen szerencsés volna, ha lehetőség lenne nagyobb létszámban képviselni Magyarországot az IFLA konferenciáin. A könyvtáros világszervezet éves világkonferenciája óriási rendezvény, Magyarországról a jelenlegi körülmények között rendszerint csupán egy-két kolléga tud elmenni, a rendezvény történéseinek csak töredékét van módjuk megtekinteni, még akkor is, ha történetesen az igazgatótanács tagjáról van szó. Idén nagyon távoli országban, a Dél-afrikai Köztársaságban, Fokvárosban (Cape Town) került sor a világtalálkozóra. 3190 delegált vett részt rajta, 224 szekció- és egyéb ülés volt a tíz nap alatt.

Két irányban lehet az IFLA-val kapcsolatos munkában megtalálni azokat a lehetőségeket, amelyek a helyi szakmai szervezeteknek a segítségére lehetnek. Az egyik a programokba való bekapcsolódás, a stratégiával való összehangolódás, az egyes nyilvános üléseken bemutatott aktuális helyzetképek, esettanulmányok szem előtt tartása; a másik pedig a kapcsolatépítés, ami az elmúlt években is nagyon jól kamatozott. Ezeknek volt köszönhető például, hogy 2011-ben a pécsi vándorgyűlésre ellátogatott a világszervezet egyik igen tevékeny tagja, a helsinki városi könyvtár igazgatója, Maija Berndtson, akit a következő évi, Helsinkiben megtartott IFLA-konferencia szervezőbizottságának elnökeként üdvözölhettünk. Ugyanígy került sor az Amerikai Könyvtáros Szövetség (American Library Association – ALA) elnökének, Roberta Stevensnek a szakmai látogatására is 2011-ben. Ilyen szempontból az idei év legnagyobb eseménye itthon, hogy az MKE 80. évi jubileumi konferenciáján Sinikka Sipilä, az IFLA leköszönő elnöke lesz az egyik díszvendégünk, aki előadást is fog tartani.

Az IFLA tevékenységével való harmonizáció folyamatos. A nemzetközi szervezetben való munka a világtrendekhez való alkalmazkodásra ad lehetőséget, az élenjáró országok szemléletének és gyakorlatának a megismerésére nyílik alkalom, ezek közül az országok közül mi nagyon gyakran a skandináv országokat állítjuk magunk elé példaképnek. Hagyománnyá vált, hogy minden IFLA elnök megfogalmazza a saját elnöki témáját. Érdekes időszakot élünk most: az előző elnökünk finn volt, az ő elnöki témája az „*Erős könyvtár, erős társadalom*” („*Strong Libraries, Strong Societies*”) gondolatra épült. Ez a program lehetőséget adott arra, hogy egy sor olyan nyilatkozat szülessen meg, amelyek a könyvtárak határozott fellépését mozdították elő az IFLA-n keresztül, segítve, hogy a deklarációk mögött lévő programok formáló erejű hatással legyenek az egész társadalomra. Konkrét példát említve: Sinikka Sipilä elnökségének első nagy produktuma a ma könyvtárügyet meghatározó alapkérdéseket összefoglaló *Trend Report* volt,¹ majd erre épültek a különböző, aktuális kérdéseket érintő állásfoglalások a szerzői jogokról, a nyílt hozzáférésről, az esélyegyenlőségről. Ezt az időszakot zárja le az idei fokvárosi nyilatkozat,² amely az afrikai könyvtári ellátás és információ-hozzáférés helyzetén diplomáciai úton kíván segíteni. Az IFLA elérte, hogy az afrikai kontinens szakmai képviselőinek meghívásával az afrikai

országok minisztereinek és képviselőinek csúcstalálkozóján külön figyelmet szenteljenek a könyvtárügy státusának megvitatására is; megállapításait és a szükséges lépéseket pedig rögzítsék egy nyilatkozatban. A Sinikka Sipilä elnöki programjába belefoglalt irányvonal lehetőséget teremtett arra, hogy egy egész kontinens stratégiailag a középpontba helyezze a könyvtárakat. Érdekesség, hogy a most elnökségre lépő Donna Scheeder „*Libraries in Actions*” – „*Cselekvő könyvtárak*” programja rendkívül dinamikus folytatása mindazoknak az elveknek, amelyeket Sinikka Sipilä elnökségének két éve alatt rögzített azzal, hogy akciótervre bontja a megkezdett irányvonalat. Az erős nemzetközi szakmapolitikai érdekképviseletre és e tevékenység határozott lépéseire utal például az is, hogy idén az ENSZ-ben a kulturális stratégia kialakításához a kulturális ágazatok közül egyedül a könyvtáros szakmai szervezeteknek volt lehetőségük, hogy elmondják véleményüket, és javaslatokat tegyenek a fenntarthatóságról, az esélyegyenlőségről, az információszegénységről. Az ezzel kapcsolatos teendőket Scheeder felszólalásában ismertette az ENSZ-ben. Mindez olyan stratégiai folyamatokba ágyazódik, amelyek – azt gondolom – jó kiindulási pontot jelenthetnek a magyar könyvtáros egyesület számára is. Amikor az MKE a saját stratégiáján dolgozik, azok az IFLA-gondolatok, amelyek a világszervezet tevékenységével kapcsolatosan megfogalmazódtak, iránymutatóak a mi számunkra is.

Szerencsésnek mondható az az egybeesés, hogy most vagyok az igazgatótanács tagja, mert így lehetőségem van bekapcsolódni az IFLA jelenleg folyamatban lévő új stratégiájának kidolgozásába, a tervezett négy stratégiai irányvonal közül, különösen a második pontban foglalt témához pedig közvetlenül is kapcsolódni.³ Ez a program pont *Az információ és tudás (Information and Knowledge)* címet viseli, amiben az információs környezet hosszú távú fenntarthatósága szerepel, magában foglalja az IFLA a hozzáféréssel kapcsolatos könyvtárpolitikáját, valamint az útmutatókat szolgáltató eszköztárának továbbfejlesztését. Az MKE egyesületi tevékenységnek rendkívül fontos elmei kell, hogy legyenek ugyanezek a célkitűzések, ám továbbiakkal kiegészítve: az információs műveltség kérdései, a médiaműveltség kiterjesztése, a copyright, az olvasásban akadályozottak (print disabled) támogatása, az elektronikus tartalmak vegyítésének kérdései (e-blending), az erős partnerkapcsolatok építése, az internet kormányzás jövője, az internetes kapcsolatok semlegessége. Ezek mindegyike egyenként is fontos lehet az MKE számára is.

Az IFLA egy másik stratégiai pontjához kapcsolódó program, a világ különböző országaira kiterjedően, a már tapasztalattal rendelkező könyvtárosoknak nyújt felkészítést nemzetközi vezetői pozícióra. Az egyéves képzés résztvevőit pályázat útján választják ki. Immár harmadik alkalommal kerül sor erre a programra, amit a magunk számára is kamatoztatni lehetne. Magyarországon jelenleg folyamatban van a könyvtáros életpályamodell kidolgozása, és azokat a kompetenciákat, amelyekre az IFLA képzési programjaiban hangsúlyt fektetnek, nekünk is kiemeltként javasolt kezelni.

Igyekszünk az aktuális vándorgyűlési témáinkat is úgy meghatározni, hogy az mind a magyar sajátosságokhoz, mind az adott év nemzetközi aktualitásaihoz alkalmazkodjon, így az adott év IFLA konferenciájának témáját, mint nemzetközileg kiemelt legégetőbb kérdést is szem előtt tartjuk.

Érdemes még megemlíteni, hogy a világszervezet az igazgatótanács által kiírt belső pályázon hirdeti meg azoknak a szekcióknak, illetve programoknak a képviselőit, amelyek gondozását az IFLA különösen fontosnak tartja. Több mint tíz ilyen kiemelt program fut, ezek tisztségviselői pályázati úton nyerik el a szerepkört az igazgatótanács tagjai

közül. Ilyen úton nyertem mandátumot a *Konferenciaszervező Bizottságba*. Ennek a munkának is lehet olyan hozadéka, ami az MKE számára a mi konferenciáink szervezésénél is hasznosítható. Régi vágyunk az is, hogy Magyarországon kerülhessen sor az IFLA éves konferenciájára, ha esetleg alkalom nyílik erre, a konferenciaszervezési tapasztalatokat maradéktalanul fel tudjuk használni. Már tudni fogjuk ugyanis, hogy egy ilyen beadványnál melyik kritérium milyen súllyal esik latba az elbírálásnál. Ám ennél is fontosabb, hogy a *Szabványbizottságnak* (*Committee on Standards*)⁴ is én lettem a felelőse.

– *Ami az eddig elmondottakból nagy ívben kirajzolódik, az főként az IFLA-nak a szakmapolitikai ága és a belső működésre utaló egyes részletek, ám a világszervezetnek erős gyakorlatorientált ága is van, említsük csak a különféle katalógizálással foglalkozó szekciókat, amelyek a nemzetközi bibliográfiai szabványokkal foglalkoznak. A Szabványbizottságnál konkrétan miről van szó?*

Ez a bizottság másféle szabványosítással is foglalkozik, az IFLA által kiadott dokumentumok, nyilatkozatok, szabványok, útmutatók egységes arculati elemeit hivatott kialakítani. A csoport 2012-ben alakult meg Patrice Laundry, a bibliográfiai és osztályozási munkacsoportok ágazatainak vezetője javaslatára; a munkacsoportot jelenleg is ő irányítja. A program hatásköre átfogó, kiterjed valamennyi szekció tevékenységére, hiszen annyiféle sztenderd, útmutató és dokumentum látott már napvilágot a szekciók munkája eredményeként, hogy ideje volt ezeket áttekinthetővé tenni, összefogni és formailag is egységesíteni. Az IFLA fokozottan ügyel az egységes arculati megjelenítési elemekre. Stílári és szerkesztési elveket is rögzítettek: milyen részekből álljanak a szekciók által rögzített dokumentumok, milyen legyen a nyelvezet, és hasonló módon, részletekre kiterjedően szabályozzák a megszerkesztés módját. Az útmutatók nagy segítséget nyújtanak a dokumentumok elkészítésénél, a közzététel előtt pedig külön ellenőrzik ezeknek a kereteknek az alkalmazását.

Az IFLA-dokumentumok – útmutatók, szabványok, deklarációk stb. – végre egy helyre kerültek a honlapon, át lehet tekinteni, milyen hatalmas munka áll a világszervezet mögött, milyen eredmények születtek szekciónként, programonként, bizottságonként vagy a publikálási dátumok szerint.

Az egyes speciálisabb területeken kidolgozott szabványok esetében az IFLA biztosítja a fejlesztői tevékenységek terét. Ilyen területek valóban a bibliográfiai leírási szabványok, azok között külön kiemelt program az UNIMARC, az ISBD felülvizsgálata vagy a többnyelvű tezauszok készítése, valamint karbantartása, és sok más szabvány, nyilatkozat, útmutató. Ezek között említhetjük például a *Guideline for Authority Records* segédletet, az audiovizuális és multimédiás anyagok kezelésére vonatkozó útmutatót, vagy a fényképek kezelését, a Braille-íráshoz kapcsolódó szolgáltatásokat, a fogsorok könyvtári ellátását, de külön leírás született a diszlexiások segítésére is. Itt találjuk a többnyelvű tezauszra vonatkozó szabályozást, a régi könyvek és kéziratok digitalizálási kézikönyvét és hosszan sorolhatnám tovább. A magyar könyvtári élet szélesebb köre számára különösen fontos például a most nyáron megjelent új, átdolgozott útmutató az iskolai könyvtárak számára. Ezek rendkívül fontos dokumentumok, amelyeknek aktualizálására is nagy figyelmet szentelnek. A „sztenderdizációs” bizottság azt a célt hirdette meg, hogy a honlapon ne ragadjon fenn öt évnél régebbi változat. A folyamatos frissítés tehát elvárás lett az IFLA-útmutatókkal szemben.

– *Részt tudnak-e venni aktív közreműködéssel ezekben a programokban a hazai könyvtárosok is? Mit lehet tenni azért, hogy a magyarországi szakmai közösségek nagyobb mértékben részt tudjanak vállalni a programokban, például a többnyelvű tezauruszok fordításának munkálataiban?*

– Két útja van a részvételnek. Az egyszerűbb és egyben a nehezebb út: részt venni az IFLA konferenciáin, és közvetlenül bekapcsolódni a munkálatokba. Ez azért egyszerűbb, mert közvetlen kapcsolatfelvételen alapszik, és folyamatosan végzett közös munkával lehet lépcsőről-lépésre haladni. Ennek viszont az az akadálya, hogy a konferenciák hosszú napokat vesznek igénybe, igen költségesek, a többi találkozókra való elutazás is nagy teher. Az IFLA éves közgyűlésére például minimum tíz napot kell szánni, ha valaki aktív valamelyik szekcióban, hiszen akkor a konferencia előtt és utána is számíthat egy-két sűrített munkanapra – esetleg a második bizottsági ülést, a szekció döntésétől függően megtarthatják a konferencia közben is. Tehát, az efféle elköteleződés jelentősen megnyújtja a konferencián való részvétel költségeit és idejét. Számítani kell arra, hogy év közben is vannak egyeztetések, jelenlegi feladataim közepette például kötelező részt vennem az igazgatótanács hágai ülésein. De van olyan szekció, amelyik év közben is szervez üléseket, ezek egy részét távoli kommunikációs eszközökkel vagy videokonferencián is lehet követni. A Tudásmenedzsment Szekcióban például havonta tartunk Skype-találkozókat, amikor megbeszéljük az aktuális teendőket és feladatokat, a dokumentumok közös szerkesztéséhez Dropboxot használunk.

A legtöbb ország, az IFLA szakmapolitikai jelentőségét felismerve, lényegesen magasabb reprezentációval képviselteti magát a konferenciákon. Ezek között vannak olyan országok is, amelyek nagyon hasonló gazdasági-társadalmi környezetben működnek, ahol hagyománnyá vált az, hogy többen vesznek részt a nemzetközi szervezeti munkában. A horvátok ebben különösen erősek: van, hogy a minisztérium támogatásával akár húsz kolléga is el tud menni az IFLA éves konferenciájára, hogy előadást tartson és hogy teljesítse feladatait a szakmai bizottságokban. Magyarországon, sajnos, az efféle közreműködés nem jellemző szélesebb körben, a támogatás is igen korlátozott. Néhány éve a Nemzeti Kulturális Alap hozzájárul egy vagy két fő IFLA konferenciára való kiutazásának költségeihez. Ez tehát az egyszerűbb, de az anyagiak miatt egyben a nehezebb út is az IFLA szekcióinak munkájába való bekapcsolódásra.

A másik lehetőség: a legtöbb szekciónak, illetve munkacsoportnak nyitott levelezőlistája van, amire szabadon fel lehet iratkozni. A feladatok felelőseivel való kapcsolatfelvétel lehetővé teszi az egyes programokban való közreműködést. Én magam például ilyen módon kapcsolódtam be a statisztikai szekció kezdeményezésébe.

– *Kielégítő-e a magyar könyvtárosok képviselete az IFLA által felkarolt szakmai programokban, van-e esély arra, hogy kiegészíthető anyagi támogatásokkal a háttérben a magyarországi szakma hosszú távon is erősítse képviseletét az IFLA egyes szakbizottságaiban, hozzájárulva a nemzetközi programok kimenetelének és a nemzetközi eredmények hazai alkalmazásának alakításához?*

– Én – elmondhatom – minden nap teszek ennek érdekében valamit. A könyvtárosok egyesületének nagyon régi törekvése, hogy ez a folyamat sokkal szélesebb kört érintsen. Számos hazai könyvtár is tagja az IFLA-nak, nem csak az MKE. Fontos volna, hogy a könyvtárak és más információs intézmények is kezdeményezően és támogatóan lépjenek fel ennek érdekében. De az IFLA csak egy a sok nemzetközi szervezet között, mellette számos más olyan nemzetközi csoportosulás és program van, amibe szintén fontos

volna, hogy a folyamatos közreműködést fenn tudjuk tartani, és hatékonyan be tudjunk kapcsolódni a nemzetközi folyamatokba – ezt az Országos Könyvtárügyi Konferencián is hangsúlyoztuk.

– *A nemzetközi szerepvállalás a hazai könyvtárak erősségét fokozhatja, hozzájárulhat az „erős könyvtárak” elnöki programjának megvalósulásához. Áttekintve az IFLA négy stratégiai célkitűzését, milyen háttérinformációkat érdemes hozzájuk fűzni?*

– A következő öt éves időszakra, a 2016–2021 közötti évekre az IFLA négy irányvonalat emelt ki a stratégiai tervében, valamennyihez akciótervet is illesztett.⁵ Ezek a tevékenységek a következők:

1. *Könyvtárak a társadalomban (Libraries in Societies)* – a művelt, jól informált és résztvevő társadalomért áll ki, miközben szorgalmazza a könyvtárak társadalmi elfogadását és az UNESCO-val való közös programokat is folytatni kívánja. Az előző elnökök, többek között Caludia Lux (2007–2009), Ellen Tise (2009–2011) már sokat tettek ezekért a célokért, és szívvel-lélekkel képviselték a könyvtáros közösséget a diplomáciai életben is..
2. *Információ és tudás (Information and Knowledge)* – az információszegénység felszámolására, a hozzáférés lehetőségeinek kiszélesítésére irányul.
3. *Kulturális örökség (Culture Heritage)* – sok újdonság van a témában, összefogja mind a hagyományos, mind a kortárs kulturális javak megőrzésének és szolgáltatásainak kérdéseit.
4. *Kapacitásépítés / képességek növelése (Capacity Building)* – a legdinamikusabban fejlődő terület, amelynek keretében nemzetközi tanácsadási program jött létre, és amely a fejlődő országok, illetve a kisebb országok (Magyarország is ide sorolódik) könyvtárügyének felkarolását szorgalmazza. A kapacitásépítést és a fenntartható fejlődést célzó tevékenységeket segíti a *Building Strong Library Associations (Erős könyvtári szervezetek építése)* elnevezésű program,⁶ amely segédleteket biztosít moduláris képzési programokhoz és foglalkozásokhoz, ezen kívül segítséget nyújt a mentorálási tevékenység végzéséhez, a partnerkapcsolatok építéséhez. Ide tartozik a már említett, a nemzetközi könyvtári szektor sikeres képviselőit elősegítésére létrehozott vezetőképzési program is (*International Leaders Programme*), amelyet külön csoport szervez meg (*Action for Development through Libraries Programme* – ALP). A program elnökeként és a munkában is részt vesz egy-egy volt IFLA-elnök, ő vállal felelősséget a tartalomért és a minőségért.

Az IFLA-nak regionális nyelvi központjai is vannak, ezek fejlesztése és az itteni programok működtetése is a feladatok közé tartozik. A regionális programok sokkal több érdeklődő számára érhetőek el a kisebb földrajzi távolságok és a helyi nyelvek ismerete okán, hiszen a rendezvényeken már nem kell nyelvi akadályokra számítani. Ezek a programok az éves konferencia három-ötezer fős résztvevőinek számát legalább kétszeresére vagy háromszorosára duzzasztják. A regionális konferenciákra is nagy erőket összpontosít az IFLA vagy az ALP. További kiemelt cél, hogy a közkönyvtárak nemzetközi reprezentációja is nagyobb legyen, hiszen e könyvtártípusból van a legtöbb a világon. Ezzel a törekvéssel a közepes és kisebb közkönyvtáraknak is nagyobb esélyük lesz bekapcsolódni ezekbe a folyamatokba.

– *A Magyar Könyvtárosok Egyesületére térve: mik azok a legfontosabb feladatok, amelyek akár az IFLA szellemében is kiemelkedőek és megvalósíthatók lehetnek itthon? Mik azok a legsürgősebb tennivalók, amelyekre most érdemes fókuszálnia az Egyesületnek?*

– Ismeretes, hogy idén van az MKE megalapításának 80. évfordulója, ezt méltóképpen szeretnénk megünnepelni. Nemcsak visszatekintünk, sőt, talán kevesebb lesz a visszatekintés, mint ahogyan az szokott lenni hasonló rendezvényen. Az aktuális feladatainkat és a jövőbeli elképzeléseinket az egész magyar könyvtáros társadalomra vonatkozóan szeretnénk vázolni. A rendezvény témája a *könyvtárak és a tudomány* lesz, ezzel összefüggésben annak a kölcsönös kapcsolatnak a bemutatása, amely a tudományos kutatást és az innovációt segíti a könyvtárak részéről. Ez – azt gondolom –, ahhoz is megfelelően hozzá tud járulni, hogy a könyvtárosok énképe megerősödjön. Az egyesület ezzel a rendezvényvel is segítséget kíván nyújtani az aktuálisan felmerülő szakmai önkép-korrekcióhoz. A kollégákat a mai, igazán nehéz gazdasági helyzet személyükben is érinti. A mindennapi feladatok által leterhelten, a kulturális örökség intézményeit érő rendkívül sok változás és újdonság kihívásai közepette, kevés figyelmet tudnak fordítani saját szakmai identitásuk kérdéseire. Az MKE figyelmet szeretne fordítani erre a kérdésre, és erősíteni szeretné a könyvtáros élethivatás iránti elkötelezettséget, beleértve a szakma presztízsének a növelését is.

– *Milyen összefüggésbe hozható egymással a szakmai identitás kérdése és könyvtáros-életpályamodell?*

– Az életpályamoddellel kapcsolatosan nagy előrelépést jelent, hogy a különböző szakmai testületek részvételével, Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár vezetésével megalakult a *Kulturális Életpálya Bizottság*. Az MKE és az Informatikai Könyvtári Szövetség, az IKSZ közös életpálya bizottsága teljes egyetértésben alakította ki saját álláspontját. Az életpályamodell legerőteljesebb motíválója az, hogy évek óta – mintegy tizenkét éve – nem volt bérrendezés a könyvtárosok számára. Ez olyan égető és tarthatatlan helyzetet teremtett, amit valahogyan orvosolni szükséges. Mivel a körülöttünk lévő társadalomban ezeknek a kérdéseknek a rendezése közvetlenül nem lehetséges, az életpályamodell olyan megoldást kínál, amely nemcsak a könyvtárosoknak, hanem a könyvtárak számára is előremutató lehet.

A bizottsági munka során elhangzott, hogy mi mindent kell megtenni – az identitás kérdéseivel szoros összefüggésben – ahhoz, hogy a javasolt kulturális életpálya felállhasson. Az egyik ilyen fontos pont a kormány 150/1992-es rendeletének⁷ az átalakítása, módosítása. Ehhez munkaköröket, feladatokat, kompetenciákat kell meghatározni, és mindez az identitáskereséssel kapcsolatban is előtérbe kerül.

Ugyanakkor, ha azt szeretnénk, hogy az életpályamodell létrejöjjön és sikeresen fennmaradjon, akkor a modellbe valamiféle minősítési folyamatot is be kell építeni. Bizottságunk úgy döntött, hogy a minősítésnek objektív elemeken kell nyugodnia, hogy minél kevesebb szubjektív megítélésre kerüljön sor a döntéseknél. Ehhez nyújthat nagy segítséget, ha a kormányrendeletet átgondoljuk, és korszerűsítjük a mellékletében felsorolt munkaköröket. Ezzel együtt jár a kompetenciák feltérképezése és a minősítési rendszer kidolgozása. Jó hírrel is tudok szolgálni, mert sikerült elnyerni az NKA közvetítésével meghirdetett minisztériumi keret támogatását, amely lehetővé teszi, hogy a következő év márciusában a továbbképzésekről és a kompetenciákról nemzetközi konferenciát tart-

sunk. Vannak olyan országok, ahol kidolgoztak már hasonló modellt, ilyen például az angol CILIP (*Chartered Institute of Library and Information Professionals*) könyvtáros egyesület, amely hasonló karriergondozást dolgozott ki. Számunkra ez a modell szintén adaptálható, olyan mértékben, ahogyan azt a magyar körülmények és keretrendszerek lehetővé teszik. A Kulturális Életpálya Bizottság megbeszélésén körvonalazódott az az elképzelés, hogy általános elveket és kereteket szükséges felvázolni. Mivel minden kulturális örökségi szakterület (levéltár, muzeológia stb.) más és más jellegű, ezért a saját feltételrendszerekre szabott megvalósítások életképeseknek látszanak. Ezt támasztja alá az is, hogy az életpálya bevezetésének egyik alapfeltételül Hoppál Péter a 150/1992-es rendelet átgondolását jelölte meg.

– *Hogyan kapcsolódik a könyvtáros életpálya-modellhez a továbbképzések rendszere?*

– A továbbképzések megadják azokat a kompetenciafejlesztéseket, amelyek a szakképzett, gyakorló szakembereknek folyamatos szakmai fejlődést biztosítanak. Jól kiaknázhatók a könyvtárak számára és ilyen módon az egész kulturális élet számára. Egy-egy képzési program engedélye öt évre szól, a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottsághoz folyamatosan érkeznek újabb és újabb alapítási és indítási kérelmek. Az utóbbi időben indított képzések témái között van például a zenei dokumentumok feltárásával, a fogyatékkal élő személyekkel, a digitális írástudással foglalkozó tanfolyamok; rendkívül aktuális az iskolai közösségi szolgálattal vagy a minősítéssel (a Közös Könyvtári Értékelési Keretrendszerrel) foglalkozó program.

A képzések lefolyását, eredményeit és a visszajelzéseket is a szakbizottság folyamatosan figyelemmel követi. Ennek a bizottságnak az elnökeként is érzelmem – és a kormányzat részéről is nyilvánvaló azonban –, hogy az egyes továbbképzési programok a különböző területeken nem egyforma intenzitásúak, nem kiegyensúlyozott a minőségük, és nem mérhető egységesen az eredményességük. Számunkra megnyugtató lehet, hogy a kulturális területek ágazatai közül a könyvtári szakterületen akkreditált tanfolyamok száma sokszorososa a többi rokon ágazatban akkreditált képzéseknek, akár azok összességéhez is viszonyítva, jelentős nagyságrendbeli különbségek vannak. Sajnálatos módon azzal, hogy három évvel ezelőtt átmenetileg felfüggesztették a jogszabály szerint egyébként kötelező továbbképzések központi, rendszeres és kiszámítható támogatását, a képzéseken való részvétel erősen függ a pályázati lehetőségektől. Az elmúlt években futó, a könyvtári szakterületet is érintő TÁMOP-pályázatok némelyikében kötelező elem volt a képzés beépítése, ennek köszönhetően a továbbképzési tanfolyamok is prosperálhattak. Most, hogy a pályázatok lecsengőben vannak, újak pedig még nem léptek a helyükbe, nem csoda, ha olyan jelentések érkeznek, hogy jelentkezők hiánya miatt a tanfolyamok el sem indulnak. Nincs olyan fórum, ahol ezt a könyvtárosok és a könyvtárvezetők fel ne vetnék. A problémáról szó volt az Országos Könyvtárügyi Konferencián, és így volt az IKSZ és az MKE közös életpálya-bizottsági ülésein is. Életpálya-javaslatunkban továbbítottuk azt az ajánlást, hogy a továbbképzések anyagi háttérének biztosításán, kiszámíthatóságán és fenntarthatóvá tételén föltétlenül szeretnénk javítani, hiszen e nélkül nem képzelhető el az életpálya-modell működése sem. Sikerként könyvelhetjük el, hogy a kérések egy része meghallgatásra talált, a továbbképzések átgondolása bekerült a kulturális életpálya-modell alapfeltételei közé.

– *Szükséges-e tartalmilag és képzési forma, illetve az eszköztrendszer (például távoktatás, webes fizetés vagy nyílt regisztrációjú tanfolyamok) szempontjából is megújítani a képzési programokat?*

– A gazdag továbbképzési választék mellett is szükség van a kínálat bővítésére. Ha az elvégzett tanfolyamokat figyelembe szeretnénk venni a minősítéseknél, a programokat olyan szempontból is szükséges lesz felülvizsgálni, hogyan lehet összehangolni és egységes mérési indikátorokkal jelezni az elsajátított tudásanyag, a megszerzett készségek és képességek mértékét, vagy hogyan lehetséges egységes rendszerbe foglalni és összemérhető eredményeket prezentálni úgy, hogy azokat fel lehessen használni a különféle minősítési eljárásokban.

A távoktatási formák akkreditálásának nincs semmilyen akadály, egyelőre azonban még csak egy ilyen kérelem érkezett. Ha valaki távoktatási tanfolyam megalapítását fontolgatná, a megfelelő platformot a képzési intézménynek kell biztosítania. Ahol rendelkezésre áll e-learning rendszer, ott könyvtáros továbbképzési program is kialakítható, ez nem gond. A nehézség inkább az, hogy 2011 óta közigazgatási keretek között folyik a programok akkreditációja. Így nincs módja a bizottságnak olyan javaslatokat tenni, amelyek a programok átdolgozásával hatékonyabbá tennék a tanulást, illetve motiválóbba, vonzóbbá alakíthatnák a tartalmukat. Biztató viszont, hogy a kulturális életpályamodellben is megjelent a továbbképzések átgondolásának igénye. Érdemes felvetni a képzések közvetlen támogatásának az ötletét is.

Az életpályamodell fontos eleme a bérfejlesztés, ez az, amit már mindenki nagyon vár. Azt gondolom, hogy a bérfejlesztés mellett az anyagi biztonság és az erkölcsi megbecsülés is mindenképpen fontos karriergondozó elem. Bízunk abban, hogy akárhogyan is alakulnak még egyes részletkérdések az életpályamodell szerkezetében, bevezetése a jelenleginél sokkal jobb helyzetet teremt a könyvtári hivatás gyakorlói számára.

– *Köszönöm a beszélgetést!*

JEGYZETEK

1. IFLA Trend Report (honlap) <http://trends.ifla.org/>
2. Cape Town Deklaration. IFLA WLIC 2015, Cape Town <http://www.ifla.org/files/assets/wlic/2015/documents/cape-town-declaration-of-ministers.pdf>
3. IFLA's Strategic Directions 2016-2021. Draft Full Version 7. 2015. <http://www.ifla.org/files/assets/hq/officers/key-documents/introducing-the-new-ifla-strategic-plan-and-key-initiatives-draft-for-discussion.pdf>
4. IFLA Standards <http://www.ifla.org/standards>
5. IFLA's Strategic Directions 2016-2021. Draft Full Version 7. 2015. <http://www.ifla.org/files/assets/hq/officers/key-documents/introducing-the-new-ifla-strategic-plan-and-key-initiatives-draft-for-discussion.pdf>
6. Building Strong Library Associations <http://www.ifla.org/bsla>
7. 150/1992. (XI. 20.) Korm. rendelet